

Tiedon siirtoa vai yhteisyyttä?

1 SIIRTO, TIETO, YHTEISYYS: SUOMALAISEN TIEDOTUSOPIN 'PARADIGMAT'

Äskettäisessä artikkelissaan Malmberg (1981c, 138-139) katsoo ettei tiedotusopissa ole vain yhtä vaan useita "erilaisia aidosti toisistaan poikkeavia viestinnän tutkimuksen tutkimusesineen määrittäjiä ja metodologioita". Tämä 'moninaisuus' perustuu hänen mukaansa kommunikaatiokäsitteen monitulkinnaisuuteen. Raymond Williamsin nojautuen hän toteaa että kommunikaatiosta on vuosisatojen ajan puhuttu kahdessa eri merkityksessä: yltäältä siirtämisen (transmit) ja toisaalta osallisena olemisen (share) merkityksessä (tosin kaikki ne merkitykset, joita kommunikaatiolle on annettu, eivät palaudu näihin kahteen, ks. esim. Wiio 1981, 38-55). Edellisestä näkökulmasta viestintä näyttäytyy teknis-välineelliseksi *siirto- tai vaihtoprosessiksi*; jälkimmäisestä taas *sosiaaliseksi yhteisyydeksi* (kommuunioksi) ja sen luomiseksi.

Tämä kommunikaatiokäsitteen kaksijakoisuus avaa mielenkiintoisen näkökulman tiedotusopillisen ajattelun viimeaikaiseen kehitykseen meillä Suomessa. Siitä esim. usein vastakkaisina pidetyt 'wiiolaisuus' ja 'nordenstrenglaisuus' osoittau-

tuvat samankaltaisiksi siinä mielessä että kummankin suuntauksen piirissä kommunikaatio ymmärretään ensi sijassa siirto- tai vaihtoprosessiksi (ks. Malmberg 1979). Toisaalta se uudempi tiedotusopillinen suuntaus, jota esim. K. Pietilän väitöskirja *Formation of the newspaper: a theory* (1980) edustaa ja joka usein yhdessä 'nordenstrenglaisuuden' kanssa sysätään marxilaisuuden nimikkeen alle, eroaa 'nordenstrenglaisuudesta' ratkaisevasti siinä että se ei hahmota kommunikaatiota ensi sijassa siirron tai vaihdon vaan yhteisyyden näkökulmasta (vrt. Malmberg 1981b, 35-36).

Kommunikaatiokäsitteen kaksijakoisuuden näkökulmasta osoittautuu siis että kommunikaatiota koskevalta peruskäsitykseltään 'nordenstrenglaisuus' yhtenee 'wiiolaisuuden' kanssa ja eroaa yllämainitusta tiedotusopin 'uudesta aallosta'. Toisaalta 'wiiolaisuus' ja 'nordenstrenglaisuus' ovat myös selvästi erilaisia siinä että edellinen kiinnittää huomiota ennen muuta *siirron* tai *vaihdon* muotoihin, tekniikkoihin ja välineisiin jälkimmäisen kiinnittäessä huomiota taas ennen muuta siirtyvään tai vaihtuvaan *tietoon*.

Tämä ero tulee esiin esim. ver-

rattaessa Wiion (1977) ja Nordenstrengin (1978) tiedotusopillisia yleisesityksiä toisiinsa. Kuvaavaa Wiion teknis-välineelliselle lähestymistavalle on että silloinkin, kun hän puhuu nimenomaisesti tiedosta (Wiio 1977, 38-74), hän ei ensi sijassa pohdi mitä tieto on ja miten se suhteutuu todellisuuteen vaan miten ihmisen tietojenkäsittelyjärjestelmä toimii. Tieto eli se, mitä tuo järjestelmä käsittelee tai tuottaa, näyttää olevan Wiioille jostain periaatteessa varsin itseselvää. Nordenstreng sitävastoin näkee asian huomattavasti ongelmallisemmaksi. Hänen mukaansa kysymys tiedosta eli "todellisen maailman ja ihmisen siitä muodostamien mielikuvien suhteesta" (Nordenstreng 1978, 34; kurs.poist.) onkin yksi tiedotusopin perustavimpia filosofisia ongelmia.

'Nordenstrenglaisuuden' lähtökohta ja erottautuminen 'wiiolaisuudesta' voidaan jäljittää Ahmavaaran 1960-luvun lopulla Yleisradion PTS-elimessä kehittämiin informaatioteoreettisiin ajatuksiin. Esim. 1969 ilmestyneen *Informaatio*-kirjansa alkusanoissa Ahmavaara (1969, 7) totesi ohjelmallisesti että siihenastisen tiedotusopin mielenkiinto oli painottunut paljon enemmän "keinoihin, joilla viesti saadaan perille kuin itse viestin sisältämään informaatioon". Ohjelmaanjulistus oli selvä: viestinnän teknis-välineellistä puolta koskevien kysymysten sijasta on tiedotustutkimuksessa ryhdyttävä painottamaan sen sisältöä koskevia kysymyksiä (ks. Ahlroos 1981).

Kommunikaatio tiedon siirtona tai vaihtona voidaan hahmottaa siis joko painottaen sen tietotaspektia tai sen siirto- tai vaihtotaspektia. Toisaalta molemmat näistä käsitystavoista ovat vastakkaisia sille, jossa kommunikaatio ymmärretään en-

si sijassa yhteisyydeksi. Mutta mitä kommunikaation yhteisyydeksi ymmärtäminen oikeastaan tarkoittaa? Ensinnäkin sen voidaan ajatella tarkoittavan sitä että kommunikaatio luo yhteisyyttä tietoa välittämällä, jolloin yhteisyys siis olisi osallisuutta sen kautta leviävään ja näin yhteiseksi tulevaan tietoon. Viestintää tiedon siirtona tai vaihtona tarkastelevasta näkökulmasta asia on hahmotettu tyypillisesti juuri näin (ks. V. Pietilä 1977, 58; Wiio 1977, 77 ja Nordenstreng 1978, 13). Tämä näkemys ei suppeudessaan ole kovin hedelmällinen.

Toinen tapa pyrkiä ymmärtämään puheenaolevaa asiaa on lähteä kulttuurin käsitteestä. Kuten MalMBERG (1981c, 140) toteaa, sanomien siirto tai vaihto ei ole mahdollista ellei jo edeltä käsin ole olemassa jotain viestiville yhteistä - jostain "mikä yhdistää viestiviä yksilöitä mutta mikä ei luonteeltaan ole yksilöllistä". Tämä yhteinen ei ole vain yhteinen kieli sanan taivannomaisessa merkityksessä vaan se on laajempi kokonaisuus, josta on käytetty nimityksiä kulttuuri, objektiivinen henki, intersubjektivisuus jne. Tämä kokonaisuus, kulttuuri, on käytännön pohjalta rakentuvien merkitysten kokonaisuus.

Merkitykset taas ovat ihmisten käytännöllistä suhtautumista todellisuuteen; sitä, minä todellisuus on heille olemassa. Ne eivät rajoitu näin vain kieleen, sanojen merkityksiin, vaan kaikella mitä ihmiset käytännössään tarkoituksellisesti tekevät ja mihin he siinä ovat tarkoituksellisissa suhteissa - käyttösineistä toimintaorganisaatioihin asti - on heille merkitystä ja siten omat esinemerkityksensä Holzkampin (1973) termiä käyttäkseni.

MalMBERG (1981a, 100) on ilmaissut tämän saman sanomalla että

kulttuuri "on todellisuuden ideaalinen muoto ihmistoiminnan, -käytännön kautta, joka sekä omaksuu todellisuutta että muokkaa sitä. Kulttuuri ideaalisen alueena on näin se, missä toiminnan kohteena ja tuotteena viime kädessä ovat merkitykset, esineet (aineellisuus) merkitysten (ideaalisuus) muodossa." - Viestintä on mahdollista juuri siksi että on olemassa tällainen riittävässä määrin yhteinen merkitysten kokonaisuus, kulttuuri. Viestintä paitsi rakentuu sille myös ylläpitää sitä - sen muutoksessakin - yhteisenä: "Kulttuuri on se osallisena oleminen, yhteisyys joka viestinnässä akteina on edellytettävä ja jota nämä aktit toisaalta koko ajan 'pitävät yllä'". (MalMBERG 1981c, 144).

MalMBERG (sama, 139-147) katsoo että kulttuuri empiiristen viestintätapahtumien ehtona ja perustana on jotain metaempiiristä, so. välittömän empiirisyyden 'takana' olevaa, ja että se tällaisena välttää empiristin katseen. Mielestäni empiristisen ajattelutavan ongelma ei kuitenkaan ole tämä - so. että siitä käsin olisi vaikeaa tematisoida kulttuurin olemassaoloa viestinnän ja keskinäisen ymmärtämisen mahdollistavana 'metaempiirisenä' ehtona - vaan päinvastoin se että siitä käsin kulttuuri tematisoituu joksikin täysin itsestäänselväksi. Itsestäänselvydeksi nähtynä kulttuuri pyrkii sulkeistumaan ajattelusta ilmiönä, joka on omaa laatuaan. Tällöin syntyy taipumus ottaa se ikään kuin se olisi yhtä todellisuuden kanssa eikä se, minkä kautta todellisuus on meille olemassa. Ts. olemme tällöin taipuvaisia näkemään sen 'todellisuuden', mikä kulttuurin kautta on meille olemassa, todellisuudeksi *an sich*, jolloin me emme voi nähdä sitä juuri kulttuurin kautta meille olevak-

si, sen kautta meille konstituoituneeksi 'todellisuudeksi'.

Kulttuurista 'metaempiriana' voidaan puhua siis kahdessa eri mielessä: (1) yhtäältä yhteisinä merkityksinä, jotka edeltävät esim. empiirisiä viestintätapahtumia tehden ne mahdollisiksi, ja (2) toisaalta yhteisinä merkityksinä, joiden kautta todellisuus on meille annettu eli jotka konstituoivat sitä meille. Empiristin katseen ei ole vaikea yltää kulttuuriin 'metaempiriana' edellisessä mielessä; sen sijaan sen on varsin vaikea yltää siihen 'metaempiriana' jälkimmäisessä mielessä.

Puheenaollut kulttuurinen näkökulma on periaatteessa toki täysin perusteltu muttei yleisyydessään vielä kovin antoisa. Antoisammaksi se tulee kun sitä täsmennetään ihmisten välisen kanssakäymisen, interaktion suuntaan. Meillä erityisesti K. Pietilä on tarkastellut kommunikaatiota ja sen muotoja tähän suuntaan täsmennetystä näkökulmasta. Hänen perusajatuksensa on ettei kommunikaatio eri muotoineen ole ensi sijassa tiedon tuottamista ja välittämistä vaan yhteiskunnan organisaation tuottamista ja uusintamista (K. Pietilä 1980a, 50-53; 342-353 ja passim.; ks. myös 1980b, 1981a ja d). Hänen mukaansa yhteiskunnallisen käytännön perustavat muodot - esimerkkeinä vaikkapa esikapitalistinen luontaistalousmuoto ja kapitalistinen kehitynyt vaihtotalousmuoto - ovat tuottaneet itseään vastaavat interaktion ja yhteiskunnallisen organisaation muodot, jotka todellistuaan ovat taas tuottaneet sellaiset kommunikaatiomuodot joissa ne interaktio- ja organisaatiomuotoina pysyvät yllä ja uusiintuvat.

Tästä näkökulmasta kommunikaatio ei ole vain yleistä yhteisyyttä kulttuurissa vaan erityistä, 'muo-

tomääräytyntä' yhteisyyttä yhteytenä, jonka muodon yhteiskunnallisen käytännön kulloisenkin perusmuodon tuottama interaktio- ja organisaatiomuoto on asettanut. Esim. nykyaikaisessa yhteiskunnassa juuri joukkotiedotusvälineet ovat se muoto, jossa ihmiset voivat olla siinä oman lähipiirinsä ylittävässä yhteydessä jota toimiminen tässä yhteiskunnassa vaatii. Juuri niiden välityksellä "minä itse kytkeydyn osaksi koko yhteiskunnallista, siis ihmisten yhteistä, yhteistoiminnallista elämää - minä itse kytkeydyn tai minut kytketään" (K. Pietilä 1981a, 55).

Nykyaikaisen yhteiskunnan organisaatiolle on ominaista enemmän tai vähemmän jyrkkä hierarkia. Se ajatus että yhteiskunta jakautuisi muutamiin päättäjiin ja moniin päätösten kohteina oleviin, on toki asiaa yksinkertaistava, mutta on vaikea kieltää etteikö sillä olisi tiettyä osuvuutta. Joukkotiedotusjärjestelmä uusintaa rakenteessaan ja toiminnassaan tätä ylhäältä alas suuntautuvaa interaktiomuotoa: se välittää vastaanottajille establistmentin toimintaa tarjoten sitä usein vielä tämän itsensä haluamassa muodossa. Vastaanottaja on kulluttajan asemassa: hän voi lähinnä vain valita mitä ottaa vastaan. Kulluttajana hän voi olla vain 'hengessä mukana'. Kuten K. Pietilä (sama, 56) kiteyttää, joukkotiedotusvälineiden 'tiedonvälityksellisen' "luonteen pohjalle rakentuu sellaista yhteiskunnallista organisaatiota, jossa eri ryhmillä on aivan erilaiset asemat ja mahdollisuudet osallistua toimijoina yhteiskuntaelämään juuri journalistin omassa aineksessa".

Nämä ajatukset ajankohtaistavat erästä tiedotusopin ajatteluperinnettä, jota on pidetty jo ajat sitten kuolleena ja kuopattuna. Tar-

koitan joukkotiedotuksen tarkastelua massayhteiskuntateorian pohjalta. Tämän teorian kriitikoiden mukaan se sisälsi myytin joukkotiedotusvälineiden kaikkivoipaisesta vaikutusvallasta. Kun empiirisissä tutkimuksissa havaittiin ettei joukkotiedotuksella ollut ihmisiin juuri mitään välitöntä vaikutusta, massayhteiskuntateoreettinen tarkastelu hylättiin (ks. esim. Bauer & Bauer 1960; Bramson 1961, 96-118; DeFleur & Ball-Rokeach 1977, 133-161; Freidson 1974 tai Katz & Lazarsfeld 1964, 15-42). Tässä kuitenkin saattoi lapsi lentää pesuveden mukana. Nimittäin tällöin hylkäytyi samalla se teema, jossa kommunikaatiomuotoja tarkastellaan interaktio- ja organisaatiomuotojen näkökulmasta. Voi olla että massayhteiskuntateorian kriitikot, jotka aivan ilmeisesti näkivät joukkotiedotuksen ensi sijassa tiedonvälitykseksi, eivät 'havainneet' massayhteiskuntateorian em. teemaa vaan ymmärsivät tuon teorian yksipuolisesti sellaiseksi, jollaiseksi se 'tiedonvälityksellisestä' näkökulmasta tematisoituu - so. vaikutusteoriaksi. Tällaiseen 'näköharhaan' viittaa mm. se että esim. Parkin (1981) tunnetussa artikkelissa *Sanomalehden luonnonhistoria*, johon kriitikot monasti viittaavat massayhteiskuntateoreettisen joukkotiedotustarkastelun edustajana (esim. Bramson 1961, 101 tai Katz & Lazarsfeld 1964, 15-16), ei löydy väitettyä joukkotiedotuksen kaikkivoipaisuudesta eikä oikeastaan edes koko vaikutusteemaa.

2 MITEN LUKEA RAADETTA ERI 'PARADIGMOJEN' NÄKÖKULMASTA?

Lähdin edelliseen tarkasteluun siitä Malbergin teesistä että kommunikaation erilaiset käsittämistavat ovat johtaneet toisistaan poikkeava-

viin viestinnän tutkimusesineen hahmotuksiin. Pyrin seuraavassa tarkastelemaan tätä teesiä lähemmin ja käytän tässä tarkastelussa havaintoesimerkkinä oheista Helsingin Sanomien 14.5.1981 julkaisemaa selostusta Teollisuusvakuutuksen järjestämästä prosessiteollisuuden kokouksesta. Esimerkki on peräisin K. Pietilältä (1981b ja e). Tarkoitukseni on tutkia, tematisoituuko tämä yksi ja sama selostus samaksi tutkimusesineeksi vai eri tutkimusesineiksi, kun sitä lähestytään tiedotusopin eri suuntausten näkökulmista. Asian yksinkertaistamiseksi tulen ottamaan edellä tarkastelluista suuntauksista esiin seuraavassa vain 'nordenstrenglaisuudeksi' ja 'uudeksi aalloksi' nimittämäni.

On ehkä syytä mainita että idea, jonka mukaan eri suuntauksia voidaan tarkastella vertailevasti 'luokemalla' niiden tarjoamista näkökulmista yhtä ja samaa kohdetta, ei ole tässä keksitty. Esim. K. Pietilä (1981d, 31-32) on jo käyttänyt sitä havainnollistaessaan, miten hänen 'uuden journalisminsa' perusideat eroavat ns. objektiivisen journalismin perusideoista. Ts. hän on 'lukenut' yhtä ja samaa mainosta näiden molempien näkökulmista ja osoittanut että se tematisoituu objektiivisen journalismin näkökulmasta hyvin erilaiseksi esineeksi kuin uuden journalismin näkökulmasta. Seuraava erittely onkin ymmärrettävä tämän idean edelleenkehittelyksi.

Lähtekäämme liikkeelle 'nordenstrenglaisuudesta'. Kuten edellä osoitettiin sen näkökulma rakentuu sille käsitykselle että kommunikatio on ennen muuta tiedon välitystä olennaisimpana momenttinaan tieto. Tästä näkökulmasta esimerkiselostukseemme kohdistuisi kaksi perustavaa kysymystä: (1) mitä todellisuuden puolta koskevaa tietoa se

välittää ja (2) miten tämä tieto suhteutuu siihen todellisuuden puoleen, jota se koskee; so. kuvaako se sitä objektiivisesti vai ei.

Ensimmäinen kysymyksistä voidaan kuitata lyhyesti. Selostus välittää tietoa talouselämän erään elimen kokouksesta, josta tosin saamme tietää oikeastaan vain sen että siellä puhuivat Raade ja Routti. Puheiden sisällöstä saamme sitävastoin tietää enemmän - so. saamme tietää, mitä puhujilla oli sanottavaa aiheistaan, Raadella valtion ja yritysmaailman suhteista ja Routilla energiakysymyksestä. Koska selostus välittää tietoa ennen muuta talouselämään lukeutuvista asioista, sen sisältö olisi tavanomaisia sisällön erittelyn aihealuokkia (ks. V. Pietilä 1976, 137-138) käyttäen luokiteltavissa lähinnä luokkaan *talouselämä* sekä - jos luokittelu useampaan luokkaan sallitaan - luokkaan *politiikka*.

Toinen kysymys vaatii perusteellisempaa tarkastelua. Koska selostuksen aiheena on kaksi puhetta, joilla taas oli omat aiheensa, joudutaan erottamaan kaksi tietotodellisuus -suhdetta eli kysymään (1) ensiksi, kuvasivatko Raade ja Routti puheissaan niiden aiheina olleita todellisuuden osia objektiivisesti vai ei, ja (2) toiseksi, kuvaako selostuksen sisältö näitä puheita objektiivisesti vai ei. Objektiivisuus tarkoittaa tässä Hermänuksen ja Tervosen (1980, 110-115) tavoin sanomien sisällön todenmukaisuutta ja olennaisuutta.

Tarkastelkaamme näistä kysymyksistä ensiksi jälkimmäistä. Jotta voisimme ratkaista, kuvaako selostus puheita todenmukaisesti, meidän olisi verrattava selostuksen sisältöä itse puheisiin. Mitä virheettömämmin selostus niitä referoi, sitä todenmukaisempi se on. Kysymys selostuksen sisällön olennaisuudesta

Raade ihmetteli ”kapitalistista Suomea”

Valtio noussut suurimmaksi teollisuuden rahoittajaksi

Valtion osuuden voimakkaaseen kasvuun teollisuuden rahoittajana kiinnitti huomiota vuorineuvos Uolevi Raade puhuessaan keski-ikäisessä Teollisuusvakuutusjärjestämässä prosessiteollisuuden kokouksessa.

”Kapitalistinen Suomi on itse asiassa vaikuttanut siihen, ettei hyvässä Suomessa voida viedä läpi yhtään suurta investointia ilman ettei valtio olisi mukana.”

Raaden mukaan kehitys 10 viimeisen vuoden aikana on varsin ihmeellinen. Valtiovarainministeriön tutkimuksen mukaan valtion osuus teollisuuden rahoittajana on 32 prosenttia, vakuutuslaitosten 28 prosenttia ja pankkien 26 prosenttia.

Samaan aikaan on nähtävissä teollisuuden omistusrakenteen muuttuminen. Teollisuuden osakkeen merkittämisestä eivät enää ihmiset ole kiinnostuneita. Niitä merkitsevät yhteisöt.

Raade kysyi, onko valtion panoksen kasvu teollisuuden rahoittajana suomalaisen yksityisyrityksien tavoite. ”Sitä en halua uskoa”, vaikka niin näyttää käyneen.

”Älkää moittiko työläisiä”

Raade riepotteli kovin sanoin monelta kantilta suomalaista yritysmaailmaa. Hän sanoi, että kun puhutaan työtehokkuudesta niin aina moititaan työläisiä. Se ei ole aiheellista etenkin jos firman johto ei ole paikalla vaan on esimerkiksi pelaamassa golfia Espanjassa.

Raaden mukaan yritysjohdon pitäisi olla esimerkkinä työntekijöille.

Hän sanoi, että kun talouselämää arvostellaan, se kohdistuu väärään osoitteeseen. Arvostelu pitäisi kohdistaa johtajaan eikä firmaan.

Suomalainen yritysjohdaja ei Raaden mukaan näe velvollisuuk-

Vuorineuvos Uolevi Raade riepotteli kovin sanoin suomalaisia yritysjohdajia, jotka eivät hänen mukaansa pidä persoonallisia puheita, vaan pakenevat poliitikkojen selän taakse.

siaan paljon yhtiötä laajemmin. Hänen mielestään johtajan on kasvatettava työntekijöitä omalla esintymisellään. Yritysjohdajan on itse mentävä kentälle.

Hän kehotti yritysjohdajia tekemään tämän ajoissa. Kansakunta vaatii rohkeutta. Hyvin työnsä tehnyt on palkittava henkisesti ja taloudellisesti.

Hän kehotti ”yritysjohdajia kuuntelemaan ns. lattiatason ihmisiä. Lattiatason yhteistyöllä on Yhdysvalloissa saatu aikaan merkittävää työn tuloksen paranemista.

Raaden käsityksen mukaan tällä tasolla on monta viisasta ihmistä. Toisaalta hän totesi, että yt-lain toteuttamisessa on uuden byrokraattien luomisen vaara. Yritysjohdajat käyttävät aikansa kokouksissa istu-

miseen eivätkä johda yritystä kuten pitäisi.

”Paetaan poliitikkojen selän taakse”

Raade moitti yritysjohdajia poliitikkojen selän taakse pakenemisesta. Talousmiehesä sanoo, että kaikki menee hyvin kun poliitikot järjestävät asian. Tämä ei hänen mukaansa ole oikein. Suomalaisen teollisuusjohtajan käsitykset eivät ole omakohtaisia.

Raaden mukaan on tärkeää, että teollisuusjohtaja puhuu. Muutama vuosi sitten Suomessa oli kolme puhuvaa teollisuusjohtajaa. Yksi meistä on Espanjassa ja yksi kolumnistina.

Suomi tarvitsee Raaden mielestä

entistä parempia yritysjohdajia. Tarvitaan persoonallisuutta. Yritysjohdaja on hänen mukaansa melkoisesti uusitutunut. Joillakin nuorilla on edellytyksiä.

Raaden mielestä Suomessa valittaan turhaan korkeita työkuutannuksia. ”Hobbyni ovat pienet ilkeydet. Voitaisiin kysyä niinkin, miksi suomalaisen teollisuusjohto ei pysty maksamaan parempia palkkoja”. Raade kysyi.

”Energiahuolto hyvin rakennettu”

Professori Jorma Routti käsittelee puhevuorossaan energian riittävyttä maailmassa ja vaihtoehtoja Suomessa. Hän sanoi, ettei tulevaisuutta voida rakentaa

fossiilisten energialähteiden vaaraan. Fossiilisten polttoaineiden arvioidaan tällä hetkellä riittävän 200 vuotta vuosituhannen vaihteen jälkeen.

Energiahuollossa on lähettävä siitä, että öljylle luodaan vaihtoehtoja. Näitä ovat ydinenergia ja kiviviili. Maapallon kiviviivilivarat ovat melkoiset, mutta niiden hyödyntämiselle luovat varjoja arviot hiilidioksiidien lisääntymisestä ilmakehässä, mikä puolestaan scattaa nostaa lämpötilaa. Arviot tästä ovat kuitenkin ristiriitaisia.

Routti sanoi, että Suomen energiahuolto on hyvin rakennettu. Teknologian taso antaa mahdollisuuden vaativienkin energiamuotojen käyttämiseen.

Hänen mukaansa Suomessa tarvitaan laajapohjaista tietoa energiaproblematiikasta. Energiaeksperttien ratkaisut tulevat olemaan länsimaiden demokratian koetinkiviä.

Hän sanoi, että Suomen öljylasku — noin 16 miljardia markkaa on jo samaa luokkaa kuin Suomen puunjalostuksen vienti.

Routti arvioi öljyn hinnan vuoteen 2000 mennessä nousevan noin 45–60 dollariin barreililta. Toisaalta hänen mukaansa voi olla odotettavissa, ettei öljyn hinta lähivuosina merkittävästi nouse, koska se aiheuttaisi talouselämälle suuria vaikeuksia.

Rouutin mukaan keskeinen kysymys Suomessa on, milloin vaihtoehtoisia energiamuotoja tulisi ottaa laajemmin käyttöön. Hänen mukaansa käyttökelpoista suota Suomessa on 200 000 hehtaaria ja täydessä käytössä se riittää 50 vuodeksi. Puuta käytetään tällä hetkellä energiaksi miljoonaa öljytonnia vastaava määrä. Puun käyttöä voitaisiin lisätä 2,5 miljoonaa öljytonnia vastaavalla määrällä. Rouutin mukaan energiahuolto olisi järjestettävä niin, että turvetta ja puuta käytettäisiin pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä näitä eniten tuotetaan.

on sitten jo hankalampi. Hemánus ja Tervonen (sama, 111-113) erottavat olennaisuudelle pinnallisemmän ja syvällisemmän merkityksen. Sisältö on olennaista edellisessä mielessä silloin kun sen antama kuva vastaa olennaisilta osin itse asiaa. Tätä voitaisiin selvittää tutkimalla, vastaako selostuksen antama kuva puheista olennaisilta osin itse puheita. Selostus olisi ilmeisesti sitä olennaisempi, mitä osuvammin siinä on kyetty luonnehtimaan puheiden perusteemoja ja mitä paremmin tunnistamaan niiden ydinkohdat ja referoimaan näitä. Vertailu tältä osin edellyttäisi puheiden perusteemojen ja ydinkohtien selvittämistä.

Taas syvällisessä mielessä sanoman sisältö on olennaista silloin kun se paljastaa kohteenaan olevan asian olemuksen, mikä tarkoittaa tuon asian "yhä syvällisempää ajatuksellista käsittämistä" (sama, 113). Tämä edellyttää välttämättä siirtymistä asian kuvaamisesta sen erittelyyn ja selittämiseen. Esimerkkiselostuksessa ei puheita eritellä eikä pyritä selittämään, joten siinä ei ilmene pyrkimystä olennaisuuteen syvällisessä mielessä. Mutta olettaakamme että siinä tätä ilmenisi. Mitä se voisi olla? Vastataksemme tähän siirrymme sanoman tarkastelusta puheiden tarkasteluun.

Nyt puheenaolevan käsitystavan horisontissa ilmeisesti olennaisin puheisiin liittyvä kysymys on, kuvaavatko ne kohteinaan olevia todellisuuden osia objektiivisesti vai ei. Niinpä esim. Raaden puheesta olisi tutkittava, kuvaako se yritysmaailmaa ja sen suhteita valtion todenmukaisesti, oikeasuhtaisesti ja niiden olemuksen paljastaen. Nimenomaan viimeksimainitun seikan selvittäminen edellyttäisi että olisimme vähintäänkin hajulla

tuosta olemuksesta, sillä muutoinhan emme voisi arvioida, paljastaa-ko Raade sen vai ei. Jos puheet erittelyssämme osoittautuisivat objektiivisiksi, asiassa ei olisi paljoakaan selittämistä vaativaa - ovathan molemmat puhujat aiheensa asiantuntijoita. Jos puheet sitä-vastoin paljastuisivatkin epäobjektiivisiksi, asia kävisi mielenkiintoisemmaksi ja selitystä vaativammaksi. Asian selittäminen tarkoittaisi tällöin niiden syiden osoittamista, joista puheiden epäobjektiivisuus juontuu.

Sen jälkeen kun olisi tutkittu, ovatko puheet objektiivisiä vai ei ja jälkimmäisessä tapauksessa vielä mistä niiden epäobjektiivisuus johtuu, olisi palattava uudelleen sanomaan ja selvitettävä, onko siinä puheita eriteltäessä ja selitetäessä päädytty samaan kuin itse päädyimme. Mitä lähempänä selostuksen sisältö tältä osin olisi omia tuloksiamme, sitä olennaisempi se syvällisessä mielessä olisi. Jos se taas poikkeaisi tältä osin tuloksistamme - tai esimerkkisanoman tavoin ei sisältäisi lainkaan pyrkimystä puheiden erittelyyn ja selittämiseen - heräisi viimeinen selitystä vaativa kysymys: miksi siinä ei ole päästy syvälliseen olennaisuuteen tai miksi tähän ei ole edes pyritty. Kun olisimme saaneet vastattua tähän kysymykseen, olisi tutkimuksemme suoritettu.

'Uuden aallon' näkökulmasta esimerkkisanomaan kohdistuvat peruskysymykset olisivat taas seuraavat: (1) millaiseen yhteyteen se lukijan solmii eli millaista yhteiskunnallista organisaatiota se tuottaa ja uusintaa sekä (2) miten tämä tapahtuu. - Näistäkin kysymyksistä ensimmäinen on kuitattavissa melko lyhyesti. Tuo sanoma saattaa lukijan yhteyteen Teollisuusvakuutuksen kokouksessa esiintyneen kahden pu-

hujan tai nimenomaan heidän julki-
suuteen tuottamiensa ajatusten
kanssa. Tämä yhteys on yksisuunta-
nen: se on puhujan ja kuulijan yh-
teyttä, samanlaista kuin esim.
esiintyjän ja katsojan, opettajan
ja oppilaan tai asiantuntijan ja
maallikon yhteys. Sanoma uusintaa
yhteiskunnallista organisaatiota
siten sellaisena, jossa 'suurten'
asioiden hoitajat ovat asioineen
yhtäällä, näyttämöllä, ja tavalli-
nen rahvas 'pienine' arjen asioi-
neen toisaalla, katsomossa.

Teatterissa se, mitä näyttämöllä
tapahtuu - olipa se miten todenmu-
kaiselta vaikuttavaa tahansa - tie-
detään tarkoitukseksi rakenne-
tuksi esitykseksi, jolla on näyttä-
möllä näkymättömät kirjoittajansa,
ohjaajansa jne. Näin siihen myös
kyetään suhtautumaan esityksenä.
Sitä vastoin sanomissa kuvattuihin
toimintoihin ja tapahtumiin on vai-
kea suhtautua näin, sillä nehan ta-
pahtuvat kukin omassa käytännöllis-
reaalissa tarkoituksessaan eivät-
kä ne näin ollen ole mitään 'esi-
tystä'. Käytännössään hän ihminen
pyrkii hallitsemaan asioita ja hän
mieltää todellisuuden tätä vastaa-
vasti: hän näkee itsensä toimijak-
si, ei 'esittäjäksi'. Niinpä vasta
sellaisesta teoreettisesta näkökul-
masta, josta ilmenee että ihmiset
eivät toimijoina hallitsekaan asi-
oita vaan nämä heitä, voidaan sano-
mien kuvaamat toiminnat ja tapahtu-
mat mieltää 'esitykseksi', jossa
ihmiset paremmin tai huonommin,
enemmän tai vähemmän improvisoiden
toteuttavat asioiden skenaariota.
Koska sanomien näkökulma ei norma-
alisti ole tämä, ne eivät yhdistä
katsojaa 'esitykseen' 'esityksenä'
vaan jonain mikä näyttää todelli-
suudelta lopullisena eli sinä mitä
se kaikkineen on.

Ylläesitetystä kysymyksistä
jälkimmäinen kuului, miten esimerk-

kisanomamme solmii lukijan ylläku-
vattuun yhteyteen eli miten se
tuottaa ja uusintaa ylläkuvattua
yhteiskunnallista organisaatiota.
Tämä kysymys vaatii jälleen perus-
teellisempää tarkastelua. - Tässä
yhteydessä on huomattava ensiksi-
kin että sanomat eivät toimi muo-
dosta abstrahoituina sisältöinä
vaan muoto-sisältö -kokonaisuuksi-
na. Esim. esimerkisanomamme koko-
naisuudessa Raade ja Routti käänty-
vät suoraan lukijoiden puoleen. He
- varsinkin Raade selostuksen kes-
kipisteeksi taitetun kuvansa vuoksi
- ovat ikään kuin korokkeella edes-
sämme ja puhuvat suoraan meille.
Toimittaja on juontajan tavoin suu-
rimmaksi osaksi hienotunteisesti
syrjässä. Hänen esiintymisensä ra-
joittuu vain puheita referoivana
tiivistäjänä toimimiseen. Hän ei
esiinny niiden kommentoijana tai
kriitikkona saati sellaisena jour-
nalistisena tuottajana, joka käyt-
täisi puheita pelkkänä materiaali-
na. Hän(kään) ei ole tuottaja vaan
enintään pakkaaja ja välittäjä.

K. Pietilän (1981e) mukaan leh-
den lukija voi vielä etsiessään
lehestä luettavaa identifioida it-
sensä subjektiksi, joka on vastak-
kain objektin, lehden kanssa. Mutta
ruvetessaan lukemaan esim. esimerk-
kisanomaamme hän menettää tämän
identiteettinsä, koska sanoma ei
tarjoa mitään sellaista aistillis-
esineellistä kiinnekohtaa, johon
tarttumalla hän voisi sen säilyt-
tää. Kadottaessaan lukijanidenti-
teettinsä hän saa tilalle kuiten-
kin uuden identiteetin, nimittäin
puhujien identiteetin. K. Pietilä
(sama, kurs.poist.) näkeekin asian
niin että esim. lukiessamme selos-
tuksesta Raaden puhetta lukijanase-
mastaan irronnut identiteettimme
"kiinnittyy Raadeen; Raaden sano-
jen lukeminen merkitsee, että me
lehden lukijat alamme harjoitella

Raaden ajatuksien lausumista ikään kuin ne olisivat meidän omia ajatuksiamme." Jos tämä pitää paikkansa, olemme lukijoina aika omalautuisessa tilanteessa: tosiasiaa olemme katsomossa seuraamassa mitä 'suurten' asioiden näyttämöllä tapahtuu, mutta toisaalta tätä tosiasiallista tilannetta tiedostamatta olemme kuitenkin itse 'hengessä' tuolla näyttämöllä katsomassa asioita Raaden silmin.

Mielestäni on perusteita ajatella että jollei luettava sanoma sisällä journalistisia kiinnekohtia, joiden varassa lukija voisi säilyttää identiteettinsä lukijana, tuo identiteetti pyrkii häviämään. On kuitenkin toinen kysymys, korvautuuko se esim. esimerkissämme ensin Raade- ja sitten Routti-identiteetillä. Tuntuu - sikäli kuin en ole ymmärtänyt identiteettikäsitettä väärin - siltä kuin K. Pietilä ajattelisi tässä hieman siihen tapaan mikä Corriganin ja Willisin (1980) mukaan on ominaista nk. *diskurssiteorialle*, so. ajattelisi että tekstit tuottavat subjektinsa. Tämän teorian ongelmallisuus on siinä että se joutuu oletamaan jossain mielessä epähistoriallisen, minältään 'tyhjän' yksilön, joka voi 'täytyä' milloin tällä ja milloin tuolla identiteetillä. Kuitenkin tekstin lukijaksi asettuvalla on jo identiteetti, eikä vain identiteettiä lukijana vaan myös monessa muussa mielessä. Totta tietysti on että nämä identiteetit muotoutuvat eri käytäntöjen ja diskurssien ristipaineessa, mutta niiden olemassaolo antaa yksilölle joka tapauksessa mahdollisuuden vastustaa sitä että kukin erityinen teksti tuottaisi hänet aina vastaavana erityisenä subjektina (vrt. sama, 299-305).

Siis huolimatta siitä että esimerkkisanomamme lajinsa valtaenem-

mistön tapaan rakentuu koodille, joka on omiaan luomaan nimenomaan tietynlaista yhteyttä ja uusintamaan tiettyä yhteiskunnallista organisaatiota ja joka ei itsessään tuo esiin sen poikkeavaan dekodukseen houkuttelevaa moniselitteisyyttä, riippuu silti se, miten se tulee dekodatuksi, viime kädessä lukijan omasta identiteetistä ja hänen dekodaukseen suhtautumisestaan. Tästä johtuen lukija ei ole koskaan täysin puhdas kuluttaja. Nimittäin dekodatessaan sanomaa hän tuottaa sitä itselleen, jos kohta tuotos on sitä enemmän 'ennaltamäärätty', mitä enemmän lukijan dekodauksetapa vastaa joukkotiedotuksessa vallitsevia koodauksetapoja, mitä yksiselitteisemmin ja siten tiettyyn nimenomaiseen dekodauksetapaan viettelevämmiin sanoma on koodattu jne. (vrt. Hall 1977).

Esimerkkimme palatakseni: valitsevien koodaus- ja hahmotustapojen nojalla tuntuu melko 'ennaltamääräytyneeltä' että esimerkkisanomamme rakentaa lukijoille puhujan ja kuulijan yhteyttä. Sitävastoin ei ole niinkään sanottua että lukija-kuulijat alkaisivat harjoitella Raaden tai Routin ajatuksia. Päinvastoin monet - identiteeteistään riippuen - voivat suhtautua niihin vastustavasti, kriittisesti ja jopa pilkallisesti - aivan kuten todellisessa puhetilanteessa kuulijat voivat hiljaa mielessään väitellä puhujan kanssa. Tiivistäen: on kyseenalaista, tuottaako esimerkkisanomamme lukijoille Raade- tai Routti-identiteetin. Sen sijaan se uusintaa heidät henkilöinä, joiden toimintamahdollisuudet rajoittuvat vain kuunteluun ja enintään 'äänentömään protestointiin'.

3 SANANEN 'PARADIGMOJEN' KASVUPOHJASTA

Kuten havaitaan eri tiedotusopillisille lähestymistavoille ominaiset näkökulmat tematisoivat yhden ja saman kohteen todellakin varsin erilaisiksi tutkimusesineiksi.

'Nordenstrenglaisuuden' näkökulmasta esimerkkisanomamme tematisoitui 'tietoesineeksi', 'uuden aallon' näkökulmasta taas 'yhteysesineeksi'. Tässä mielessä tiedotusopissa on todella olemassa Malmbergin (1981c, 138-139) sanoin "erilaisia aidosti toisistaan poikkeavia (...) tutkimusesineen määrittämiä". Tämä saattaa herättää sen kysymyksen, mikä tutkimusesineen määrittämisistä on oikea. Näkisin kuitenkin että tämä kysymys on väärin asetettu. Kummallakin edellä kuvatulla tavalla tarkastella samaa kohdetta on oma oikeutuksensa. Kysyä voidaankin oikeastaan vain näiden tematisointien hedelmällisyyttä suhteessa toisiinsa. En seuraavassa kuitenkaan tartu nimenomaisesti tähän kysymykseen vaan kysyn sen sijaan, mihin 'nordenstrenglainen' tapa nähdä sanomat tiedoksi ja 'uuden aallon' tapa nähdä ne yhteydeksi oikeastaan perustuvat - tai yleisemmin: mistä juontuu tapa hahmottaa joukkotiedotus tiedon välitykseksi ja mistä tapa hahmottaa se yhteydeksi.

Ensinmainitun hahmotustavan takana on käsittääkseni yksinkertaisesti tiedonvälittäjän käytäntö, jonka horisontista käsin tuntuu epäilemättä hyvin vaikealta ajatella että joukkotiedotuksen ensisijainen tehtävä voisi olla jokin muu kuin yleisön informointi eri asioista. Siitä, miten itsestäänselvää joukkotiedotuksen ymmärtäminen tiedonvälitykseksi sen itsensä piirissä on, tarjoavat kuvaavan esimerkin *Suomen Lehdistön* numerossa 1/1981

julkaistut katkelmat useiden sanomalehtien v:n 1980 lehtilakkoa kosketeilleistä pääkirjoituksista. Myös yleisön piirissä on luonnollista mieltää tiedotusvälineet tiedon välittäjiksi. Esim. kysyttäessä ihmisiltä, mistä syistä he itse katsovat käyttävänsä tiedotusvälineitä, informaation saantiin viittaavat syyt ovat yleensä osoittautuneet hyvin keskeisiksi (ks. Lundberg & Hultén 1968, 93-98, 112-123 ja 206-249; Katz, Gurewitch & Haas 1973; V. Pietilä 1974 ja V. Pietilä & Haapasalo 1975). - Lyhyesti: käsitys että tiedotusvälineet ovat ennen muuta tiedon välittäjiä on ainakin nykyisessä yhteiskunnassamme käytännöllinen itsestäänselvyys. Tästä syystä on hyvin luonnollista että joukkotiedotussanomien ymmärtäminen 'tietoesineeksi', joita journalistit tuottavat ja joita tiedotusvälineet siirtävät yleisölle.

Tosin - kuten jo alkupuolella huomautin - tiedotusprosessia tästä näkökulmasta lähestyessään toiset tarkastelevat sitä painottuneemmin *tiedon* siirtona tai vaihtona ja toiset taas tiedon *siirtona* tai *vaihtona*. Tämän painotuseron takana lienevät yleisemmät intressierot. Nykyistä joukkotiedotusjärjestelmäämme puolustavaan intressiin sisältyy luonnostaan näkemys että se takaa parhaiten toden tiedon julkipääsyn. Tällöin ongelmaksi ei asetu niinkään välitettävän tiedon sisältö kuin sen välittämisen tehokkuus, esitystavan ymmärrettävyys ym. tekniset seikat. Taas tuon järjestelmän muuttamiseen tähtäävään intressiin sisältyy luonnostaan epäily että se ei takaa parhaiten toden tiedon julkipääsyä vaan että sen kautta julki suodattava tieto on esim. järjestelmässä valtaapitävien edun mukaiseksi vinoutunut. Tällöin ongelmaksi asettuu luonnollisesti juuri välitettävän tiedon si-

sältö.

Käsitys joukkotiedotuksesta tiedonvälityksenä versoo siis tiedotuskäytännön maaperästä. Sitävastoin tavalle hahmottaa joukkotiedotus yhteisyydeksi on vaikea osoittaa vastaavanlaista käytännön maaperää, josta se versoisi. Esim. tiedonvälittäjän lienee käytännössään vaikea mieltää itseään henkilöksi, joka ei ensi sijassa välitä tietoa vaan sitoo ihmisiä niihin tai näihin yhteyksiin ja tuottaa ja uusintaa näin yhteiskunnan organisaatiota. Myöskään vastaanottajat eivät näytä tiedostavan yhteyden hakua tai siinä oloa kovinkaan tärkeäksi syyksi tiedotusvälineiden käytölleen - joskin on kyseenalaista miten hyvin tätä on kyetty tutkimaan (ks. Lundberg & Hultén 1968, 93-98, 112-123 ja 320-332; Katz, Gurewitch & Haas 1973 ja V. Pietilä 1974). Ei-tietoisemmalla tasolla tämä syy saattaa tosin olla tärkeämpi. Ainakin tiedotusvälineelakkoja tutkittaessa saatujen haastatteluvastausten perusteella on voitu päätyä tulkintaan ettei ihmisiä lakkojen aikana häirinyt niinkään tietojen puute tietoina sinänsä kuin niiden puute yhteyden solmijoina yksilön ja maailman välille (V. Pietilä 1967).

Joka tapauksessa joukkotiedotuksen hahmottaminen yhteisyydeksi versoo pikemminkin yhteiskuntateorian kuin tiedotuskäytännön maaperästä. Sen horisonttina on karkeasti seuraava tieteellisesti haastava kysymys: miten on ymmärrettävissä että niin äärimmäisen laaja ja monimutkainen kokonaisuus kuin nykyaikainen teollisuusyhteiskunta on ylipäänsä voinut pysyä pystyssä ja toimia riittävän häiriöttömästi eli miten tähän riittävä integraatio ja solidaarisuus ovat voineet muodostua ja uusiintua (vrt. K. Pietilä 1981c). Juuri tämän yhteiskuntateo-

reettisen ongelman horisontissa - ongelman, johon jo Marx (1974, 73-82 ja passim.) kohdisti vakavaa huomiota ja johon klassinen sosiologia kehittäli teoreettisia ratkaisuyrityksiä - on joukkotiedotus luonnollista nähdä osaksi yhteiskunnan organisaatiota; muodoksi, joka osaltaan takaa nyky-yhteiskunnan interaktio- ja organisaatiomuotojen olemassaoloa ja uusiintumista.

Sen nojalla että sanomien 'tietoesineiksi' mieltäminen versoo tiedotuskäytännöstä kun taas niiden 'yhteysesineiksi' mieltäminen versoo yhteiskuntateoriasta, voidaan nyt perustella sitä edellä esitettyä käsitystä että esimerkkinä käyttämäni sanoman lukijan on helppompaa tiedostaa, mitä se 'tietoesineenä' on, ja asettaa se tällaisena kyseenalaiseksi, kuin tiedostaa, mitä se 'yhteysesineenä' on, ja asettaa sitä tällaisena kyseenalaiseksi. Koska on käytännöllisesti itsestäänselvää että joukkotiedotus välittää tietoa, on puhtaasti käytännönkin horisontista helppoa ja luonnollista kysyä, onko tuo tieto luotettavaa vai ei, kenen etuja se palvelee jne. Sitävastoin siitä ei ole lainkaan yhtä helppoa ja luonnollista kysyä, millaista yhteyttä joukkotiedotus rakentaa ja millaista organisaatiota se tuottaa ja uusintaa, koska se että joukkotiedotus tätä tekee ei ole käytännöllinen itsestäänselvyys vaan jotain, mikä voi avautua syvemmin vasta tietystä, välittömästä käytännöstä irrottautuvasta teoreettisesta perspektiivistä käsin.

Olisiko siis niin että koska joukkotiedotusta on vaikeampi tiedostaa ja problematisoida yhteytenä kuin sisältönä, sen ideologisuus ei piilisi niinkään sen *sisällössä* sisältönä tai tietona sinänsä kuin siinä *yhteydessä*, johon se ihmiset

sitoo, ja tämän yhteyden luonteesa? Mutta missä mielessä se voisi piillä tässä yhteydessä? Ainakin kahdessa eri mielessä: (1) ensiksi siinä mielessä että tuo yhteys kytkee ihmiset osaksi sellaista 'esitystä', jonka 'esityksellisesti' luonteesta he sen enempiä kuin esittäjätään eivät hevin tule tietoisiksi, ja (2) toiseksi siinä mielessä että kytkeytyminen nykyisentyypin joukkotiedotuksen välityksellä sen kautta reprodusoituaan vallitsevaan interaktio- ja organisaatiomuotoon estää muunlaisten interaktio- ja organisaatiomuotojen kehittymistä.

- HOLZKAMP, Klaus. *Sinnliche Erkenntnis. Historischer Ursprung und gesellschaftliche Funktion der Wahrnehmung*. Frankfurt am Main, Fischer Athenäum, 1973.
- KATZ, Elihu & GUREWITCH, Michael & HAAS, Hadasah. On the use of mass media for important things. *American Sociological Review*, 38 (2), 1973, s. 164-181.
- KATZ, Elihu & LAZARUSFELD, Paul. *Personal influence*. New York, The Free Press, 1964 (1955).
- LUNDBERG, Dan & HULTEN, Olof. *Individuum och massmedia*. Stockholm, P.A. Norstedt & Söner, 1968.
- MALMBERG, Tarmo. Suomalaisen tiedotustutkimuksen koulukunnat: puolitiiehen jäänyt materialismi. *Tiedotustutkimus*, 2 (3-4), 1979, s. 18-27.
- MALMBERG, Tarmo. Kulttuurin käsitteestä sosiologiassa. Monisteessa MALMBERG, Tarmo. Viestintä ja kulttuuri. *Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos*, sarja C, nro 2, 1981a, s. 89-107.
- MALMBERG, Tarmo. Marxismi suomalaisessa tiedotusopissa. *Tiede & Edistys*, 6 (3), 1981b, s. 24-38.
- MALMBERG, Tarmo. Viestintä ja kulttuuri: tilannekatsaus 1981. Monisteessa MALMBERG, Tarmo. Viestintä ja kulttuuri. *Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos*, sarja C, nro 2, 1981c, s. 127-170.
- MARX, Karl. *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie (Rohentwurf 1857-58)*. Berlin, Dietz, 1974 (1953).
- NORDENSTRENG, Kaarle. *Tiedotusoppi*. 2., korj.p. Helsinki, Otava, 1978 (1975).
- PARK, Robert E. Sanomalehden luonnonhistoria. *Tiedotustutkimus*, 4 (2), 1981, s. 21-34. (Ilm. alunperin v. 1923.)
- PIETILÄ, Kauko. Formation of the newspaper: a theory. *Acta Universitatis Tampereensis*, ser. A, vol. 119, 1980a.
- PIETILÄ, Kauko. Journalismi, työ ja lehtimiehen ammattikäytäntö. *Soihtu*, 44 (4), 1980b, s. 40-50.
- PIETILÄ, Kauko. Absolutistin aatteita. *Tiedotustutkimus*, 4 (3), 1981a, s. 54-57.
- PIETILÄ, Kauko. Esipuhe. Monisteessa PIETILÄ, Kauko. Journalismin kritiikin mahdollisuuksia. *Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos*, sarja C, nro 1, 1981b, s. 5-17.
- PIETILÄ, Kauko. Joukkotiedotuksen havaintomuodot. *Psykologia*, 16 (4), 1981c, s. 232-239.
- PIETILÄ, Kauko. Simsalabim - eli irrationalistien itsepuolustus. *Tiedotustutkimus*, 4 (1), 1981d, s. 27-33.
- PIETILÄ, Kauko. Informaatioiden tavarataloissa. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981e, s. 58-68.
- PIETILÄ, Veikko. Iltatuulen viesti. Teoksessa HAMALAINEN, Timo (toim.) *Sivüäänä - viestinnästä ja sen välineistä*. Helsinki, Otava, 1967, s. 23-35.
- PIETILÄ, Veikko. Gratifications and content choices in mass media use. *Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos*, sarja B, nro 22, 1974.
- PIETILÄ, Veikko. *Sisällön erittely*. 2., korj.p. Helsinki, Gaudeamus, 1976 (1973).
- PIETILÄ, Veikko. On the scientific status and position of communication research. *Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos*, julkaisuja nro 35, 1977.

Lähteet

- AHLROOS, Arvo. Uskon ja tieteisuskon visiot. *Tiedotustutkimus*, 4 (3), 1981, s. 48-54.
- AHMAVAARA, Yrjö. *Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta*. Helsinki, Weilin+Göös, 1969.
- BAUER, Raymond A. & BAUER, Alice H. America, 'mass society', and mass media. *The Journal of Social Issues*, 16 (3), 1960, s. 3-66.
- BRAMSON, Leon. *The political context of sociology*. Princeton, Princeton University Press, 1961.
- CORRIGAN, Paul & WILLIS, Paul. Cultural forms and class mediations. *Media, Culture & Society*, 2 (3), 1980, s. 297-312.
- DEFLEUR, Melvin & BALL-ROKEACH, Sandra. *Theories of mass communication*. 3rd ed. New York/London, Longman, 1977 (1966).
- FREIDSON, Eliot. Communications research and the concept of the mass. Teoksessa SCHRAMM, Wilbur & ROBERTS, Donald F. (eds.) *The process and effects of mass communication*. Rev. ed. Urbana, University of Illinois Press, 1974 (1954), s. 197-208.
- HALL, Stuart. Culture, the media and the 'ideological effect'. Teoksessa CURRAN, James & GUREWITCH, Michael & WOOLLACOTT, Janet (eds.) *Mass communication and society*. London, Edward Arnold, 1977, s. 315-348.
- HEMANUS, Pertti & TERVONEN, Ilkka. *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki, Otava, 1980.

PIETILÄ, Veikko & HAAPASALO, Jukka. Yleisön käsitteitä tiedotusvälineiden tehtävistä ja käyttötarkoituksista. Teoksessa LITTUNEN, Yrjö & SINKKO, Risto (toim.) *Yhteiskunnallinen tieto ja tiedotustutkimus*. Helsinki, Weilin+Göös, 1975, s. 44-65.

SUOMEN LEHDISTÖ 1/1981.

WIIO, Osmo A. *Viestinnän perusteet*. Uud. laitos. Espoo, Weilin+Göös, 1977 (1973).

WIIO, Osmo A. *Information and communication: a conceptual analysis*. *Helsingin yliopisto, Tiedotusopin laitos*, julkaisuja 1F/6/1981.

* * * * *

TÄMÄN NUMERON KIRJOITTAJIA

ALANEN, Antti. YK, Tukholma.

HEMANUS, Pertti. Professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

JULKUNEN, Pertti. Yht. yo., Tampereen yliopisto.

MALMBERG, Tarmo. YL, tutkimusassistentti, Suomen Akatemia (Tampereen yliopisto)

MURDOCK, Graham. Dr, University of Leicester, Centre for Mass Communication Research.

PIETILÄ, Veikko. Vt. professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

SAARIKOSKI, Jyrki. Yht. yo., Tampereen yliopisto.

SINKKO, Risto. YK, tutkimusassistentti, Suomen Akatemia (Helsingin yliopisto).

SURAKKA, Louhi. YK, vs. assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

VARIS, Tapio. YT, Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen johtaja, Tampere.

sosiologia

Sosiologia-lehti on Westermarck-seuran julkaisu, jonka tehtävänä on välittää tieteellisesti perusteltuja kannanottoja ja näkemyksiä suomalaisen yhteiskunnan ja yhteiskuntatieteen ongelmista ja kehittämisestä. Lehteä lukevat sosiologien lisäksi myös muiden alojen tutkijat, päätöksentekijät ja maallikot.

Vuonna 1981 lehdessä kirjoitettiin ja keskusteltiin mm. tieteen universalismista ja sukupuolirooleista, jälkiteollisesta yhteiskunnasta ja ympäristöideologiasta, työelämän tutkimuksesta, kapitalismiteoriasta ja marxilaisesta tutkimuksesta, tiedeindikaattoreista, Alfred Schützistä ja intersubjektiviteetin ongelmasta, ruokakulttuurista sekä sukupuolista Suomessa

Lehti ilmestyy neljästi vuodessa noin 80-sivuisena. Irtonumero maksaa 18 mk ja sitä myyvät Akateeminen kirjakauppa, Lehtiaula Oy, Rautatiekirjakauppa Oy, Suomalainen kirjakauppa ja Yleinen sanomalehtitoimisto. Vuosikerran tilaushinta on kotimaahan 65 mk. Tilausosoite: Westermarck-seura, Helsingin yliopisto, Helsinginkatu 34 C, 00530 Helsinki 53.